

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Заблотовська Н.В., Бундзяк Ю.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розглядаються суспільно-географічні передумови формування регіонального ринку праці Закарпатської області, чинники, які впливають на формування ринку праці та його територіальні особливості. На основі аналізу особливостей розвитку та функціонування Закарпатського регіонального ринку праці в його межах виділено субрегіональні та локальні ринки праці та дано їх характеристику.

Ключові слова: трудові ресурси, ринок праці, регіональний ринок праці; безробіття; зайнятість населення, трудовий ресурсний потенціал.

Постановка проблеми. Розподіл та перерозподіл трудових ресурсів на ринку праці є важливим аспектом сучасної суспільно-географічної характеристики регіону. На особливості формування ринку праці з одного боку має вплив цілий комплекс чинників розвитку, а з іншого - він сам обумовлює подальше формування соціально-економічного портрету регіону. Через нього не тільки здійснюється продаж робочої сили на визначений термін, він дає відповіді на питання що, для кого, як виробляти.

Особливо цікавим в цьому випадку виступає ринок праці Закарпатської області, який будучи складовою загальнодержавного ринку праці, розвивається дещо відокремлено від решти, що зумовлено не лише особливостями географічного положення території, але й історичними та геополітичними чинниками.

Постановка завдання. Враховуючи актуальність дослідження ринку праці на регіональному рівні та специфіку його розвитку в межах регіону дослідження, нами було поставлено за мету дослідити особливості Закарпатського регіонального ринку праці та охарактеризувати основні його територіальні складові.

Виклад основного матеріалу. Для Закарпатського регіонального ринку праці характерні нижчі від середнього по Україні показники рівня економічної активності населення, рівнів його зайнятості та оплати праці, та вищі значення рівня безробіття. Дана ситуація зумовлена перевищенням пропозиції робочої сили над попитом на неї, що веде до праце надлишкової кон'юнктури на регіональному ринку праці. Основними рисами Закарпатського регіонального ринку праці є: а) середньорічна кількість найманих працівників області за 18 років скоротилася з 343,4 тис. до 194,7 тис., проте в її структурі залишається висока частка пенсіонерів; б) у віковій структурі економічно активного населення області переважають особи віком від 40 до 59 років; в) кожен третій безробітний області є молодою людиною

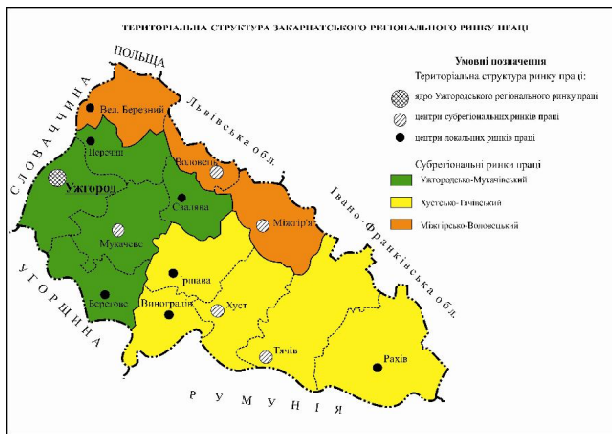
віком до 29 років; найвищі рівні безробіття населення характерні для сільської місцевості (гірської); навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку в державній службі зайнятості, на одне вільне робоче місце збільшилося у 2 рази, в порівнянні з 2010 роком. [2]

Територіальна структура Закарпатського регіонального ринку праці включає 3 субрегіональні та 13 локальних ринків праці.

На основі взаємозв'язків локальних ринків праці та Закарпатської субрегіональної системи розселення виділено такі субрегіональні ринки праці Закарпатської області:

1). Ужгородсько-Мукачівський субрегіональний ринок праці, що включає 5 локальних ринків праці (Ужгородський, Мукачівський, Перечинський, Свалявський, Березівський). Він займає 30,7 % території Закарпатської області, де мешкає 43,2 % (589 881 осіб) населення регіону. Природний рух населення характеризується переважанням народжуваності (12,4 %) над смертністю (10,9 %). Для нього притаманна максимальна щільність населення -15,5 %, за рахунок містам Ужгород, Мукачево, Чоп і адміністративним районам, які мають вищий рівень урбанізації. Статеві-вікова структура, що сформувалася протягом тривалого періоду є основним чинником формування пропозиції на ринку праці. На субрегіональному ринку праці вона представлена переважанням кількості чоловіків над жінками (304212 проти 285669 осіб).

Чисельність економічно активного населення складає 124,1 тис. осіб. Пропозиція робочої сили для виробництва товарів і надання послуг, переважає над попитом - 7,9 % та 1,6 %. В регіоні переважає високий рівень трудової активності, який пов'язаний з досягненням продуктивної зайнятості, ступенем розвитку різних форм підприємницької діяльності, зростанням потреб та розвитком інтересів до змістовної праці. Досить важливим є показник середньої заробітної плати в регіоні - 2663 грн., що є найвищим серед



**Рис.1. Територіальна структура
Закарпатського регіонального ринку праці**

інших. Такий високий показник оплати праці сформувався, в основному, за рахунок міст Ужгород та Мукачево.

Доволі визначним показником, який характеризує економічну активність є динаміка руху працівників за видами економічної діяльності, під якою розуміється відношення вибулих та прийнятих до середньооблікової чисельності працівників. Число звільнених працівників значно перевищило кількість працевлаштованих, що свідчить про від'ємне сальдо руху робочої сили (4476 осіб).

Вплив міграційного чинника на формування ринку праці має свої особливості щодо сили і характеру прояву і значно залежить від суспільно-географічних передумов розвитку території. Географічне положення, демографічна ситуація і особливості господарської системи впливають на формування міграційної поведінки населення, визначають її напрям і тривалість. Для Ужгородсько-Мукачівського субрегіонального ринку праці механічний рух населення характеризується однаковою кількістю емігрантів та іммігрантів (по 7,8 проміле). Географія напрямів трудової міграції чітко спрямована із села в місто, окрім того для даного регіону притаманні маятникові міграційні переміщення населення від локальних ринків праці регіону до ядер субрегіонального ринку праці.

Не менш важливим фактором, який пливає на Ужгородсько-Мукачівський субрегіональний ринок праці є рівень безробіття. На досліджуваній території спостерігається середній рівень безробіття, показник якого 6 %. Субрегіональний ринок праці сформувався навколо ядра регіонального ринку праці і характеризується найвищими рівнями зайнятості, кваліфікації та оплати праці робочої сили, середнім рівнем безробіття та навантаженням на одне вільне робоче місце на Ужгородському, Свалявському локальних ринках праці і водночас високим рівнем напруженості за показниками зайнятості, безробіття і оплати праці

на Берегівському, Свалявському, Мукачівському.

2). Хустсько-Тячівський субрегіональний ринок праці, що включає 5 локальних ринків праці (Тячівський, Хустський, Рахівський, Іршавський, Виноградівський). Він займає 49,3% території Закарпатської області та 48,9 % населення і має працenaдлишкову кон'юктуру. Специфічною характеристикою даного ринку праці є додатний природний приріст населення (при народжуваності 15,6 ‰ та смертності 11,3 ‰), що забезпечує сприятливі умови демографічного навантаження. Статеві-вікова структура має великий вплив на соціально економічне становище області загалом так і на рівні субрегіональних ринків праці. Від даного показника залежить не тільки спроможність до відтворення населення, але і значною мірою здатність економічної активності та потреби у матеріальних благах. Дослідження статево-вікової структури населення Хустсько-Тячівського субрегіонального ринку праці свідчить про перевагу жінок над чоловіками, а саме 315 862 та 297 907 осіб.

Економічно активне населення становить 59,4 тис. осібна фоні загальної кількості жителів в регіоні. Пропозиція робочої сили досить висока - 8,1 ‰, а попит складає 0,4 ‰. В регіоні переважає середній рівень трудової активності, який сформувався за рахунок неспроможності повністю забезпечити населення робочими місцями, скорочення обсягів зайнятості в пріоритетних сферах, які є становим хребтом економіки регіону, бюджетоутворюючим фактором, де відносно невелика заробітна оплата 2556 грн.

В розвитку Хустсько-Тячівського субрегіонального ринку праці велику роль відіграє рух робочої сили, кількість вибулих осіб переважає над кількістю прийнятих. В порівнянні з Ужгородсько-Мукачівським субрегіональним ринком праці показник сальдо нижчий, але й сама кількість працівників, які були прийняті та вибули теж менша, за рахунок неспроможності надання робочих місць.

Міграційні потоки мають значний вплив на динаміку ринку праці регіону, які блокують формування конкурентоспроможних територіально-виробничих структур. При цьому виникає дефіцит праці населення на регіональному рівні, що призводить до негативних наслідків. Структура механічного руху субрегіональному ринку праці показує, що кількість емігрантів переважає над кількістю іммігрантів, а це відповідно становить 3,6 та 2,4 ‰.

В розрізі локальних ринків до групи з високим коефіцієнтом трудової міграції можна віднести Рахівський, Виноградівський та Хустський райони, де трудова міграція відіграє важливу роль у

зайнятості населення. В основному цей фактор спричинений межуванням даних регіонів в Європейськими країнами, де є можливість працевлаштування та висока заробітна оплата в порівнянні з місцевою.

Для досліджуваної території характерним явищем є безробіття, що в порівнянні з іншими субрегіональними ринками праці є низьким - 5,8 %. В розрізі локальних ринків праці, найбільший рівень зареєстрованого безробіття в Тячівському та Хустському районах. Загалом Хустсько-Тячівський субрегіональний ринок праці характеризується середніми показниками зайнятості та оплати праці, низьким рівнем безробіття та середнім навантаженням на одне вільне робоче місце. Ефективність використання робочої сили в межах субрегіонального ринку праці характеризується наявністю проблем через деяку невідповідність кваліфікації працівників наявним робочим місцям та недостатнім фінансуванням для розвитку регіону .

3). Міжгірсько-Воловецький субрегіональний ринок праці, що включає 3 локальних ринків праці (Міжгірський, Воловецький, Великоберезнянський) і займає 20 % території, на якій проживає 7,9 % населення (99157 осіб). Частка економічно активного населення становить 11,2 тис. осіб. Пропозиція робочої сили найвища серед субрегіональних ринків праці 24,9 %, а щодо попиту то він становить 0,4 %. Така велика відмінність пов'язана з сезонною міграцією населення регіону. В регіоні переважає низький рівень трудової активності, так як немає трудової мотивації, яка б заохочувала людей працювати. Проблематичним є влаштування на роботу по професії, умови праці та її оплата.

Для Міжгірсько-Воловецького субрегіонального ринку праці сальдо руху робочої сили є додатним 99 осіб, тобто кількість прийнятих працівників переважає над кількістю вибулих. В порівнянні з іншими субрегіональними ринками праці в даному регіоні простежується найкращий показник, це спричинено із збільшенням обсягу виконуваних робіт, які пропонують на ринку праці. В розрізі локальних ринків праці спостерігається позитивна динаміка руху робочої сили в Міжгірському районі (сальдо 239 осіб) та Воловецькому (сальдо 29). Ці райони мають можливість забезпечувати працівників роботою в різних сферах діяльності, які притаманні даному регіону, де відбувається залучення іноземних інвестицій, що підвищує рівень зайнятості населення.

Однією з причин посилення впливу міграційного чинника на функціонування регіонального ринку праці є низький рівень заробітків. Сезонні

поїздки жителів регіону з метою працевлаштування за кордон стали масовим явищем, масштаби якого демонструє незареєстрований ринок праці. Значний вплив трудових ресурсів, деформує професійно-кваліфікаційну структуру ринку праці регіону. Особливо це стосується працівників освітньої сфери, медицини, фахівців з інженерних та технічних спеціальностей, які могли б реалізувати інноваційні принципи економічного зростання, обслуговувати високотехнологічні виробництва та в силу неможливості працевлаштування в межах субрегіонального ринку праці та області реалізують свій потенціал в інших державах. Механічний рух субрегіональному ринку праці показує, що кількість емігрантів переважає над кількістю іммігрантів, а це відповідно становить 6,5 та 5,4 %. В межах локальних ринків праці, найвищий рівень безробіття спостерігається у Міжгірському районі, для нього характерна гостра напруга у сфері соціально-трудова відносин.

Загалом Міжгірсько-Воловецький субрегіональний ринок праці характеризується низьким рівнем зайнятості населення, високою оплатою праці робочої сили в порівнянні з іншими ринками праці, однак, високим рівнем безробіття та навантаженням на одне вільне робоче місце.

Висновки. Як бачимо, на формування і функціонування Закарпатського регіонального ринку праці впливають демографічні, соціально-економічні чинники, природні та чинники якості робочої сили. Слід зауважити, що формування в межах Закарпатської області ринків праці субрегіонального та локального рівнів тісно взаємопов'язане із функціонуванням систем розселення, а тому і подальші дослідження

Література

1. Гейця В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку В. М. Гейця. - К. : Ін-т
2. Ільто І.В. Статистичний щорічник Закарпаття за 2012 / Головне управління статистики у Закарпатській області- Ужгород, 2012. - 591 с.
3. Мостова І.О. Соціально-економічні чинники формування регіонального ринку праці Кіровоградської області / Мостова І.О. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність. - К., 2012. - Вип. 15 (27). - С.172- 176.
4. Садкіна В. Видавнича група "основа". Науково - методичний журнал "Економіка в школах України", березень 2006, ст.-47.

References

1. Heitsia V. M. Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku V. M. Heitsia. - K. : In-t
2. Ilto I. V. Statystychnyi shchorichnyk Zakarpattia za 2012 / Holovne upravlinnia statystyky u Zakarpatskii oblasti-

- Uzhhorod, 2012. - 591 s.
3. Mostova I.O. Sotsialno-ekonomichni chynnyky formuvannia rehionalnoho rynku pratsi Kirovohradskoi oblasti / Mostova I.O. // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 4. Neohrafiia i suchasnist. - K., 2012. - Vyp. 15 (27). - S.172 - 176.
 4. Sadkina V. Vydavnycha hrupa "osnova". Naukovo - metodychnyi zhurnal "Ekonomika v shkolakh Ukrainy", berezen 2006, st.-47.

Заблотовская Н., Бундзяк Ю. Общественно-географическая характеристика Закарпатского регионального рынка труда. Рассматриваются общественно-географические предпосылки формирования регионального рынка труда Закарпатской области, факторы, влияющие на формирование рынка труда и его территориальные особенности. На основе анализа особенностей развития и функционирования Закарпатского регионального рынка труда в его пределах выделены субрегиональные и локальные рынки труда и дано их характеристику.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, рынок труда, региональный рынок труда; уровень безработицы; занятость населения, трудо- ресурсный потенциал.

Zablotovska N., Bundzyak U. Socio-geographic characteristics Ttranscarpatian regional labor markets. We consider social and geographical conditions of formation of regional labor market Transcarpathian region, factors that influence the formation of the labor market and its local characteristics. Based on analysis of the characteristics and functioning of the Transcarpathian regional labor market within it highlighted subregional and local labor markets and given their response.

Key words: labor, labor market, regional labor market; unemployment; employment, human resources potential.